

Netværksmøde #2

Vært: Viborg Kommune

Tema: Analyser og retningslinjer i det åbne land

Mødet blev afholdt torsdag den 25. september 2008 på Sønder Mølle i Viborg. Med på mødet var 22 deltagere, hvor i alt 10 kommuner var repræsenteret. Netværksmødet rummede dels en række faglige indlæg dels en ekskursion med efterfølgende diskussion. De faglige indlæg omhandlede landskabskarakterkortlægning, oplevelsesværdikortlægning og overgangen til retningslinjer, rammer og redegørelse.

1. Resume af oplæg

Viborg kommune

- Plan 09 projekt: Bynære landskaber i kommuneplanlægningen

Byplanarkitekt Hans Bjerre

Landskabsarkitekt Birgitte Strunge

Hans Bjerre og Birgitte Strunge beskrev plan09 projektets indhold og fremadrettede fokus på Kommuneplan 2009.

Forhistorie og ny planlægning i samspil

Formålet med Plan 09 projektet i Viborg er at udvikle nye metoder for kommuneplanlægning i de bynære landskaber, der udnytter mulighederne for at planlægge helhedsorienteret på tværs af by og land.

Der bygges i Viborg Kommune videre på planlægningen fra dispositionsplanen fra 1974, hvor samspillet mellem Viborg by og de omkringliggende landskaber er defineret. Eksempelvis er Viborgs blå søbånd gennem byen og "Den grønne kvadrant" fra strukturplanen blevet ikoner på planlægningstilgangen for Viborgs bynære landskaber, der planlægningsmæssigt og politisk har bidt sig fast og derved er med til at styrke den nutidige planlægning.

Kortlægningsarbejdet i Viborg Kommune er udført i 2 caseområder. Omkring Viborg og Møldrup er der således blevet identificeret oplevelsesværdier samt udarbejdet landskabskarakterkortlægning. Dette med henblik på at kvalificere planlægningen for de bynære landskaber.

Der er omkring de oplevelsesrige landskaber/elementer indlagt bufferzoner på henholdsvis 300, 500 og 700 meter for at illustrere, hvor der er langt til områder med stor oplevelsesværdi. Denne analyse kan give en pejling af hvor der er behov for en styrkende indsats for oplevelsesværdierne.

Landskabet omkring byerne er inddelt i karakterområder der er beskrevet. Der er ikke lavet en vurdering og strategi for de enkelte landskabskarakterområder, som landskabskaraktermetoden lægger op til. I stedet er man gået direkte fra inddelingen i karakterområder og beskrivelserne af landskabskarakteren til at områdernes karakteristika sammenvejes med de øvrige planlægningsinteresser. På baggrund af denne

afvejning er der tegnet en hovedstruktur omkring Viborg, der understøtter visionen for byens udvikling. Områderne er ikke sammenfaldende med landskabskarakterområderne, men er defineret af et navn, der konkretiserer deres nuværende og ønskelige fremtidige karakter.

Områderne er afvejet i forhold til fremtidsønskerne til byudvikling, skovrejsning, friluftaktiviteter og naturgenopretning. Herefter er det hensigten at beskrive områdernes forudsætninger og karakteristika, de specifikke mål for hvert område samt opstille principper/retningslinier for de enkelte områder set i forhold til by, teknik, rekreation, landbrug samt natur og kultur.

Overordnet er kommunens erfaringer med metoderne at:

- Oplevelsesværdikortlægningen og landskabskaraktermetoden kan med fordel supplere hinanden
- Oplevelsesværdikortlægningen kræver indgående GIS kendskab og store mængder data, som er tidskrævende at indhente og digitalisere.
- I et komplekst landskab kan landskabskaraktermetoden være vanskelig udføres i en light-udgave, når der arbejdes på lokalt niveau.

Det er Viborg Kommunes vurdering, at analyserne ikke giver de konkrete retningslinier – men derimod et solidt beslutningsgrundlag for den fremadrettede kommuneplanlægning.

Ringsted Kommune

- Landskabskarakter- og oplevelsesværdikortlægning i Ringsted Kommune

Planlægger Sol Strømbo Hansen

Sol Strømbo Hansen fortalte om Ringsted Kommunes erfaringer med landskabskortlægning og oplevelsesværdikortlægning, der er udført i samarbejde med phd. Studerende Anton Stahl Olafsson fra Københavns Universitet.

Projektresultater og implementering i kommuneplanen

I Ringsted Kommune er der stor interesse for byudvikling og erhvervsudvikling, hvilket giver et generelt stort pres på det åbne land og på landskabet langs motorvejen.

Ringsted Kommune ønsker at sætte fokus på deres landskab, idet landskabet har stor betydning for borgernes hverdagsoplevelser og bosætningskvalitet samt kommunens identitet. Den øgede interesse for kvalitet i omgivelserne medvirker til et stigende pres på attraktive landskaber og Ringsted Kommune vil sikre, at udviklingen foregår under hensyntagen til landskabelige værdier.

I Kommunen er der blevet udført en Landskabskortlægning, herunder en inddeling i karakterområder af hele kommunens landskab. Der er udarbejdet vurdering og opstillet strategiske mål for 3 karakterområder: 2 områder omfattende de bynære arealer og byudviklingsområder omkring Ringsted samt et område i den østlige del af kommunen, hvor fokus er rettet imod lokalisering af landbrugsbyggeri.

I Kommuneplan 09 overføres retningslinier fra Vestsjælland amt, indtil alle nye analyser er gennemført. Når landskabsanalysen er fuldført vil kommunen revidere kommuneplanens varetagelse af landskabelige interesser. De 10 landskabsområder vil blive zoneret i 3 kategorier med tilhørende strategiske mål og specifikke retningslinier for en fremtidig udvikling: Områder der skal beskyttes og bevares, områder der skal vedligeholdes og styrkes, samt områder der kan ændres eller nyskabes. Der lægges et signal ind i kommuneplan 09 om, hvordan man på sigt vil gøre når landskabsanalysen er på plads.

I forlængelse af oplægget blev mulighederne for håndtering af overgangen fra analyser til retningslinier diskuteret. Se under punkt 3 workshop: "Retningslinier for landskabet på baggrund af landskabskarakterkortlægning".

Der er ligeledes blevet udført en oplevelsesværdikortlægning. Det er Kommunens overbevisning at der er god synergi mellem analysemetoderne. Kortlægningen skaber grundlag for et udkast til "Ferie og fritid" i kommuneplanen, herunder visioner og mål for stiplanlægning, tilgængelighed, formidling, sundhed og turisme. På lang sigt ønsker Ringsted Kommune at bruge kortlægningen til at revurdere udpegningen af de regionale besøgsområder og løbende forbedre stinettet og adgangen til væsentlige natur- og kulturområder.

Morsø Kommune

- Plan09 projektet, Helheder og kompetencer i det åbne land

Marianne Davidsen Galsgård. Planlægger, Arkitekt maa,

Marianne Galsgård fortalte plan09 projektets indhold og de fremtidige planer for hvordan analysearbejdet konverteres til kommuneplanretningslinjer.

Analysearbejdet og overgangen til kommuneplan

I Morsø Kommune udarbejdes en fuld landskabskarakteranalyse og – vurdering med henblik på indarbejdelse i kommuneplanen og især som grundlag for landzoneadministrationen.

Forud for selve landskabsanalysearbejdet blev udarbejdet en række faktablade, som samlede eksisterende viden om kulturmiljøer, natur, geologi og friluftsliv. Formålet var her at skabe grundlaget for at tænke i synergier i planlægningen af nævnte temaer. Er der områder, hvor naturgenopretning og ekstensivering af landbrugsdriften vil styrke landskabsoplevelsen og samtidig opfylde vandplanernes krav? Er der områder hvor oplevelsen af kulturmiljøer og landskab rummer potentiale for særlige oplevelser for friluftsliv og turisme? Udover faktabladene blev afholdt et borgermøde, med det formål at indsamle borgernes syn på landskabet – hvor har vi de særlige oplevelser, hvor er landskabet mindre interessant og hvad forstyrrer i disse områder landskabsoplevelsen. Dette er blevet indarbejdet i landskabsvurderingerne.

Centralt for landskabsarbejdet på Mors har været en intern "landskabsuddannelse" af kommunens medarbejdere. I feltbesigtigelserne og udarbejdelsen af landskabskarakterbeskrivelserne har været involveret medarbejdere fra natur-, landbrugs- og planteamet. Dette har givet diskussioner på tværs af fagligheder og skabt en fælles forståelse og et fælles sprog for landskabet.

Et konkret output af analysearbejdet bliver en oversigt over eksisterende og potentielle oplevelser for friluftsliv og turisme.

Overgangen fra analyse til retningslinjer sker i forbindelse med en to workshops. På den første formulerer kommunens medarbejdere retningslinjer for landskabet. På den følgende workshop afprøves de formulerede retningslinjer på nogle af kommunens landzonesager for at teste om retningslinjerne fungerer i praksis.

2. Besigtigelse

Viborg Kommune havde planlagt en besigtigelse rundt i de bynære landskaber omkring Viborg. Besigtigelsen fokuserede på kommunens byudviklingsområder set i relation til landskabskarakteranalysen og på de forskellige typer af oplevelser som oplevelsesværdikortlægningen har skabt overblik over.

Frokost i nordisk park, nye boliger i naturskønt område ved Hald Ege og genskabt udsigt over Hald Sø.

3. Resumé af workshop

Dagen blev afsluttet med en opsamlende diskussion, hvor landskabskaraktermetoden, oplevelsesværdikortlægningen og formulering af retningslinjer blev diskuteret. I det følgende samles de diskussionens konklusioner.

Landskabs Karakterkortlægning light?

Det var enighed om at det er vigtigt at der skabes et grundlag som er så fyldestgørende at det kan give modspil til og stå stærkt i forhold til øvrige interesser i det åbne land og det pres der er på landskabet. Derfor var der blandt en del af deltagerne enighed og at det er u hensigtsmæssigt, eller i hvert fald kan give nogen problemer på sigt, at skære for kraftigt i metodens indhold. I Viborg arbejdes imidlertid uden det trin hvor der formuleres strategiske mål på landskabets præmisser alene. Diskussionen afspejlede at den tiltænkte anvendelse af analysen er betydende for hvilken model, der er mest hensigtsmæssig.

Endvidere blev der rejst spørgsmålet om det ville lette arbejdet først at udarbejde sårbarhedsvurderingen når et givet område står overfor en given udvikling.

De tre projekter, som blev præsenteret på netværksmødet, repræsenterer tre forskellige tilgange til at optimere tidsforbruget:

1. Fokus på områder med særligt pres – Viborg.
2. Brede fokus med input til flere planlægningstemaer – Morsø.
3. Løbende færdiggørelse af LKM arbejdet – Ringsted.

For at sikre landskabskarakteranalysens anvendelighed på sigt og i forskellige planlægningsammenhænge er det vigtigt også at have det trin med som handler om de strategiske mål samt forslag til handlinger og initiativer, som repræsenterer et rent landskabeligt planlægningsinput. Dette kan fungere som input til en bred vifte af planlægningstemaer også på langt sigt.

Det er vigtigt at have fokus på formidlingen af landskabskarakterarbejdets produkter i forhold til politikerne, bredt i administrationen og befolkningen. Der opnås let et meget fag tungt produkt, som det er nødvendigt at "bløde op" for at sikre en bredere formidling og forståelse af arbejdet blandt politikere og kolleger.

Arbejdsprocessen vil kunne lattes for kommunerne hvis der fandtes på forhånd definerede skabeloner for opbygningen af de tabeller (MapInfo eller ArcMap), som knytter sig afgrænsningen af landskabskarakterområderne og vurderingerne. Endvidere kan det være tidskrævende at finde det rette materiale.

GODE RÅD:

- Lav en grundig projektbeskrivelse med grundige overvejelser omkring tidsforbrug
- Klarlæg behovet her og nu og opfyld det – fokuser på delområder hvor der er særligt pres, løbende færdiggørelse eller sikre input til andre planlægningstemaer.
- Hvis der ønskes en bred anvendelse af landskabsarbejdet på sigt i forbindelse med planlægning og administration, giver udarbejdelsen af de strategiske mål et godt redskab.
- Skabeloner for tabellernes opbygning til download, vil lette på tidsforbruget.

Sammenhæng mellem Landskabs Karakterkortlægning og Oplevelsesværdikortlægning

I Viborg er oplevelsesværdikortlægningen udarbejdet forud for landskabskarakteranalysen mens forløbet i Ringsted har været omvendt.

I Viborg har oplevelsesværdikortlægningen fungeret som input til landskabskarakterkortlægningens vurdering af særlige visuelle oplevelsesmuligheder. Det har vist sig at være mere tidskrævende at udarbejde oplevelsesværdikortlægningen end forventet, primært fordi det har været svært at tilvejebringe det rette vidensgrundlag.

I Ringsted Kommune kommer oplevelsesværdikortlægningen til at fungere som et supplement til den viden om landskabet, som landskabskarakterkortlægningen har givet. Når der arbejdes denne vej rundt bliver det muligt at sætte oplevelsesværdierne ind i en landskabelig kontekst af større sammenhængende landskaber. De to tilgange har hver deres fordele – den første letter vurderingen af de særlige visuelle oplevelsesmuligheder mens den anden giver overblik over de landskabelige sammenhænge og den kontekst, som oplevelserne skal ses i, fra starten.

Der blev sat spørgsmålstegn ved om det forholdsvist store tidsforbrug, som knytter sig til oplevelsesværdikortlægningen giver noget nyt til LKM eller om der mest er tale om dobbeltkonfekt. Dette blev ikke diskuteret til bunds.

GODE RÅD:

- Overvej nøje tidsforbruget, som knytter sig til de to metoder.
- Overvej hvad oplevelsesværdikortlægningen giver af ny viden til landskabsarbejdet.
- Overvej kommunens vidensbehov og fastlæg herfra den indbyrdes vægtning af de to metoder.

Retningslinjer for landskabet på baggrund af Landskabskarakterkortlægning

Metoder til indarbejdelse af landskabskarakterarbejdets produkter i kommuneplanen blev diskuteret. Især med fokus på hvordan den løbende færdiggørelse håndteres. Forskellige løsningsmuligheder blev diskuteret:

- Skal retningslinjerne omformuleres i overensstemmelse med landskabskarakterarbejdet.
- Skal retningslinjerne fra regionplanen beholdes og landskabskarakterarbejdet skrives ind i redegørelsen.
- Skal landskabskarakterarbejdet holdes helt ude af kommuneplanen og alene benyttes i administrationen.

Der blev sat spørgsmålstegn ved om det vil give forskelsbehandling i sagsbehandlingen hvis der administreres efter den delvist færdiggjorte landskabskarakteranalyse. I byernes arbejdes f.eks. med

bydelsplaner, som kun dækker dele af byen – på samme måde vil det være en mulighed at have særlige planlægningsgrundlag for dele af kommunens åbne land.

Det blev endvidere påpeget at det mest reelle overfor borgerne vil være at lægge åbent frem at LKM anvendes som administrationsgrundlag, hvis det er det der er tilfældet.

GODE RÅD/FORSKELLIGE MULIGHEDER:

- Landskabskarakterarbejdet holdes helt ude af kommuneplanen og benyttes alene i administrationen.
- En tilkendegivelse indskrives i redegørelsen vedrørende intentionen om at landskabskarakterarbejdet indarbejdes i kommuneplanen på sigt (Herning modellen).
- Retningslinjerne fra regionplanen beholdes og landskabskarakterarbejdet skrives ind i redegørelsen.
- Indskriv i Redegørelsen at/hvis landskabskarakterarbejdet inddrages i landzoneadministrationen i de dele af kommunen hvor landskabsarbejdet er færdiggjort.
- Retningslinjerne omformuleres i overensstemmelse med landskabskarakterarbejdet,
- Erstat først regionplanens retningslinjer med LKM retningslinjer, når LKM arbejdet er færdiggjort.

Får vi valuta for pengene?

LKM arbejdet er tidskrævende men det giver kommunens planlæggere en god og detaljeret viden om landskabet og skaber et solidt grundlag for planlægning og administration. For at sikre landskabsarbejdet en central plads i kommunens arbejde er det vigtigt at inddrage fagligheder på tværs af kommunens administration og koble det til planlægning og administration, som Morsø Kommune.

Landskabsarbejdet, hvis det tilrettelægges rigtigt, kan endvidere skabe et fælles sprog både internt i kommunen og på tværs af kommunegrænserne omkring landskabet og dets kvaliteter.

Et solidt landskabsarbejde gør det lettere for de ansvarlige personer for andre fagligheder at tage hensyn til de landskabelige interesser, og vil forhåbentlig også lette dialogen med miljøcenteret både i tilfælde hvor regionplanens udpegninger justeres og i de tilfælde, hvor der ønskes foretaget ændringer i det åbne land, som kan forventes at få indvirkning på landskabet. En god landskabsanalyse, kan afklarer i hvilket omfang en given ændring vil påvirke landskabet.

GODE RÅD:

- Inddrag en bred tværfaglig gruppe i landskabsarbejdet – det sikrer bred forståelse og et fælles sprog internt i kommunen.
- Skab et formidlingsvenligt produkt – det letter kommunikationen internt i kommunen, med politikere og borgerne.
- Skab et produkt som kan anvendes på langt sigt - både politisk, strategisk, som redskab til sagsbehandling og som grundlag for dialog med miljøcenteret.